

Efesli Soranus'tan Virginia Apgar'a: Yenidoğanın Doğumdaki Özelliklerine Politika Transferi Çerçevesinde Bir Bakış

From Soranus of Ephesus to Virginia Apgar: An Overview to the Characteristics of Newborn Through Policy Transfer Approach: Review

Engin KURT,^a
Ahmet KESER^b

^aTıp Tarihi ve Deontoloji AD,
GATA,

^bKara Harp Okulu, Ankara

Geliş Tarihi/Received: 04.02.2014

Kabul Tarihi/Accepted: 09.06.2014

Yazışma Adresi/Correspondence:

Engin KURT

GATA,

Tıp Tarihi ve Deontoloji AD, Ankara,

TÜRKİYE/TURKEY

enkurt@gata.edu.tr

ÖZET Efes'te doğmuş, İskenderiye'de tıp eğitimi görmüş ve M.S. 98-138 yılları arasında yaşamış olan Soranus, bilinen ilk doğum, kadın hastalıkları ve çocuk hekimlerindedir. Özellikle kadın-doğum ve çocuk hastalıkları konusunda yazmış olduğu "Jinekoloji" adlı eseri bu alandaki önemli eserlerden birisidir. Diğer yandan 1909-1974 yılları arasında yaşamış olan Virginia Apgar ise Amerika Birleşik Devletlerinde doğmuş, anesteziyoloji uzmanı ve yenidoğan bebeklerle ilgilenmiş bir hekimdir. Apgar, yapmış olduğu çalışmalarda yenidoğan bebeklerin belirli bir standart içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini savunarak, 1952 yılında dünya literatürüne kendi adıyla girmiş olan "Apgar Skoru" sistemini geliştirmiş, standardize etmiş ve bilim dünyasına tanıtmış bir bilim insanıdır. Bu çalışmada, yukarıda bahsedilen önemli iki tıp bilimci olan Soranus ve Apgar'ın yenidoğanın doğumdan hemen sonra sahip olması gereken özelliklerinin, politika transferi kuramı çerçevesinde analizi hedeflenmiştir. Kısaca, Apgar skorunun, Soranus'un kitabında da bahsettiği "Yenidoğanın Sağlıklı Bir Bebek Olarak Değerlendirilmesi" konu başlığından çıkarılmış derslerle oluşturulmuş bir skor olup olmadığı sorusuna yanıt getirmek üzere, politika transferi kuramı çerçevesinde incelenmiştir. Her ne kadar politika transferi çalışmalarının kuramsal olarak literatüre 20'nci yüzyıl içerisinde girmiş olduğu değerlendiriliyor olsa da, uygulama olarak çok eskiden beri olduğu ve yeni bir pratik olmadığı tarihsel süreç içerisinde görülmektedir. Çalışmanın da ana amacı aslında, kamu yönetimi ve siyaset bilimleri alanlarında, karar alıcı ve politika yapımcıların mevcut problemlere çözüm üretebilmek amacıyla, başka yer ve zamandaki iyi uygulamalardan dersler çıkardıkları süreci inceleyen "politika transferi" kuramını; Tıp bilimine, alanına uyarlayarak, tıptaki "teknoloji ve bilgi transferi" kapsamındaki süreçleri de açıklamada iyi bir araç olabileceğini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Jinekoloji; bebek, yenidoğan; Apgar skoru; kamu politikası; politika; bilgi

ABSTRACT Soranus, who was born in Ephesus, had his medical Education in Alexandria and lived between the years 98-138 A.D., was one of the first obstetricians, gynecologists and pediatricians to be known. Especially his publishing named "Gynecology" has been one of the pioneering pieces of the field. Virginia Apgar, on the other hand, born in the USA and lived between the years 1909-1974, was a medical doctor as an expert of anesthesia and having studied on newborn babies. Apgar, as a scientist, developed, standardized and introduced a score chart, known by his own name as Apgar Scoring System to the world literature in 1952, by advocating the requirement of a standard scoring system in his studies for newborn children. Within the framework of this article, it's intended to investigate the properties of the newborn just after the birth, developed by two aforementioned frontier scientists of Medical Science: Soranus and Apgar by the virtue of policy transfer concept. Shortly, to seek an answer for the question of "If the Apgar score is generated by a lesson drawing process from the newborn characteristics, those were stated in Soranus' book as well, or not?" the two scores were compared within the frame of policy transfer concept. Even though it is accepted that the policy transfer studies has been adapted to the literature within 20th century conceptually, the practical implementation of transfer process has been used for long and is not a new phenomenon through the historical perspective. Therefore the main objective of the research is to prove that the policy transfer concept, which is in fact used by the scientists while analyzing the process of lesson drawing from other resources (place or time) by policy and decision makers of public administration and political science disciplines to provide solutions regarding the existing problems, may provide a useful tool also in explaining the processes of technology and information transfer in medical science. In this context, it can be assessed that this study itself also offers an interdisciplinary policy transfer sample.

Key Words: Gynecology; infant, newborn; Apgar Score; public policy; policy; knowledge

Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2014;22(3):89-97

Politika transferi ve ilişkili olan diğer kavramlar (ders çıkarma, öğrenme, yayılma, uyum, empoze etme vb.) kamu yönetimi ve siyaset bilimi kapsamında; devletler, uluslararası ve ulusal organizasyonlar tarafından karşı karşıya kaldıkları sorunlara yönelik çözüm arayışları çerçevesinde, diğer sistemlerdeki en iyi örnek uygulamalara bakılması ve bu uygulamalardan dersler çıkarılması çalışmalarıyla birlikte akademik literatüre girmiştir. Sonuçta diğer sistemlerdeki uygulamaların incelenmesi, “taklit” veya “öykünmeden”, “ders çıkarmaya” kadar değişen farklı usul ve yöntemler ile başka yer ve/veya zamandaki uygulamaların kısmen veya tamamen kendi sistemlerine adaptasyonu yoluyla pratik çözüm arayışlarını tetiklemiştir. Tarihsel olarak politika transferi çalışmaları araştırıldığında, kuramsal olarak literatüre 20. yüzyıl içerisinde girmiş olsa da uygulama olarak yeni bir pratik olmadığı görülmektedir. Örneğin Mark Evans Aristo'nun MÖ 315 tarihli “Nicomachean Ethics” adlı eserinde vatandaşlarına verdiği “büyük şehir devletlerinin geliştirilmesi sürecindeki olumlu ya da olumsuz tecrübelerden ders çıkarmalarının akılcılık olacağı” yönündeki tavsiyesinin de bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.¹

Bu çalışmada da uygulama anlamında politika transferinin yeni bir olgu olmadığı önermesinden hareketle, kamu yönetimi, siyaset bilimi ve tıp tarihi kapsamında çok disiplinli bir inceleme gerçekleştirerek suretiyle, Soranus ve Apgar tarafından, detayları makalenin ilerleyen bölümlerinde açıklandığı üzere farklı zaman ve yerlerde yenidoğanın özelliklerine ilişkin olarak ortaya konmuş olan iki farklı dokümanın karşılaştırılması hedeflenmiştir. Böylece, aslında kamu yönetimi ve siyaset bilimi yazınının bir ögesi olan politika transferi kuramının, tıp tarihi açısından da çeşitli inceleme ve araştırmalarda kullanılabilmesine yönelik bir teşebbüs ortaya konmuş olacaktır. Dolayısıyla bu çalışma da aslında, başlı başına disiplinler arası bir bilgi transferi çalışması olarak değerlendirilebilir.

Çalışmanın birinci bölümünde makalenin metodolojisi ile epistemolojik konumu ve sınırlılıkları ortaya konmuş, daha sonra politika transferine iliş-

kin betimsel incelemeyle, karşılaştırmanın yapılmasına altyapı hazırlayacak kavramsal çerçeve sunulmuştur.

İkinci bölümde ise Apgar skorunun, Soranus'un “Yenidoğanın Doğumdaki Özellikleri”nden çıkarılmış derslerle oluşturulmuş bir skor olup olmadığı sorusuna yanıt getirmek üzere, iki yazar tarafından ortaya konulan bulgular politika transferi kuramı çerçevesinde incelenmiştir. Sonuç kısmı ise çalışmada ulaşılan bulgulara ilişkin bir değerlendirme ile tamamlanmıştır.

METODOLOJİ

Çalışmada, nitel veri yöntemlerinden olan belgesel tarama veya diğer adıyla doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Var olan kayıt ve belgelerin incelenerek veri toplanması *belgesel tarama* olarak ifade edilmektedir. Doküman incelemesi olarak da bilinen bu metot belirli bir amaca yönelik olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar.² Bir başka ifadeyle doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analiz edilmesidir. Doküman incelemesi veya analizi, tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi, diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da işe yarayabilir.³

Bu çalışmada da, yenidoğanın özelliklerini ortaya koyan birer doküman niteliği taşıdıklarından; Soranus tarafından ortaya konulmuş olan “Jinekoloji” adlı eser ile Apgar tarafından bu konuda ortaya konmuş eserlerdeki çalışmalar incelenmiş ve bu eserlerin içerikleri üzerinden yapılan niteliksel inceleme sonucu elde edilen bulgulardan hareketle değerlendirmeler yapılmıştır. İncelenen eserlerden birisinin 1. yüzyılda, diğerlerinin ise 20. yüzyılda yazılmış olmaları nedeniyle, müstakbel okuyucular tarafından aralarında terminoloji farklılığı olabileceği hususunun da göz önünde bulundurulmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir. Bu terminoloji farklılığı, yazarların ifade ettikleri özelliklerin tıp yazınındaki karşılıklarının değerlendirilmesiyle ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM: ÇALIŞMANIN EPİSTEMOLOJİSİ VE POLİTİKA TRANSFERİNDE DERS ÇIKARMA KONUSU

Yukarıda da belirtildiği üzere, politika transferi konusuna geçmeden önce bu çalışmanın *bilgi kuramı kapsamındaki konumu ve sınırlılıklarının* ortaya konması gerekmektedir.

EPİSTEMOLOJİ

Bilgi, felsefi olarak bilen (özne) ile bilinenin (nesne) uyumu biçiminde tanımlanmaktadır.⁴ Bir disiplin bilgisinin nasıl oluşturulduğu, nereden, nasıl geldiği ise o disiplinin bilgi kuramı (epistemoloji) ile ilgilidir. Bilgi kuramı, bütün bilimlerde elde edilmeye çalışılan bilginin kendisini, bilgi objeleri birbirinden ayrı olmasına rağmen bilgide her zaman aynı kalan insan aklını, akıl ve denemeyi, kavrama ve algılamayı incelemektedir.⁵ Epistemoloji, ontoloji (gerçekliğin doğası) ve metodoloji (gerçeklik bilgisinin nasıl elde edildiği) ile birlikte, Thomas Kuhn'un 1962 yılında yazdığı "Bilimsel Devrimlerin Yapısı" adlı eseri ile bilime kazandırdığı "paradigma" kavramının üç boyutundan birisini oluşturmaktadır. Yazara göre bir paradigma altında çalışan bilimsel topluluk üyeleri aynı ölçütlere bağlı çalışmalar üreterek, bilimde belirli bir araştırma geleneğinin oluşmasında etkili olmaktadır.⁶ Bilimsel paradigmanın bu üç boyutundan birisi olan *epistemoloji; Bilgi kuramı ve bilginin nasıl edinileceği, toplumsal dünya hakkında erişmeyi amaçladığımız bilgi türünün ne olduğu* anlamına gelmektedir.⁷

Ortak bir paradigma üzerine çalışmalar yapan bilim insanları uygulamalar açısından aynı kural ve ölçütlere bağlı olduklarından, sahip oldukları fikir birliği belirli bir araştırma geleneğinin doğması ve devam etmesine imkan sağlamaktadır.⁸ Bu kapsamda aydınlanma döneminin etkisiyle ilk şekillenen ve araştırmacıyı, gözlenenenden kesin sınırlar ile ayıran ve tam anlamıyla nesnel olan paradigma *pozitivizmdir*. Bu çerçevede, kamu yönetimi ve siyaset bilimi açısından konu ele alındığında, konusu siyaset olan bilimsel incelemeleri bilimsel olmayanlardan (ya da "metafizik" olanlardan) ayırt etmek üzere ağırlıklı olarak "pozitivist" anlayışa dayanıldığı görülmektedir.⁷ Tıp alanında da bilimsel-

lik açısından araştırmaların genellikle pozitivist anlayışa dayalı bir konuma oturtulduğu görülmektedir. Pozitivizmde üretilen bilginin hiyerarşik bir değeri vardır ve en üstte deneysel çalışmalara dayalı ve nicel yöntemlerle üretilmiş bilgi yer alırken, en altta kişisel tecrübe ve sübjektif yargılara dayalı nitel yöntemlerle üretilmiş bilgi konumlanmaktadır.⁹ Genel olarak siyaset bilimini de kapsayıcı bir terim olarak kullanılan sosyal bilimlerin "bilimselliği", pozitivist anlayış çerçevesinde bakıldığında, doğa bilimlerine özgü olduğu düşünülen bir ölçütler kümesi tarafından belirlenmektedir.⁷

Özellikle 1920'lerden itibaren Einstein'ın "Görelilik Kuramı" ile sarsılan pozitivist paradigma karşısında ise *bilim, araştırmacı ve araştırmanın* öznel ve sübjektif olduklarını savunan *postpozitivist* paradigma gelişmiştir. Postpozitivist paradigmaya göre bilgi yorumlanır ve oluşturulur, dolayısıyla evrensel yasalar yerine duruma özgü açıklamalar getirmek esastır.¹⁰ Yukarıdaki eleştirilerle 1920'lerden itibaren sorgulanmaya başlanan ve özellikle 1970'lerden sonra hızlanan epistemolojik eleştiri süreci, "davranışsalci devrim" in siyasal araştırmaları "bilimsel" bir çerçeveye oturtmak konusundaki eski güvenini sarsmışsa da söz konusu "devrim" in ardındaki pozitivist anlayışın hâlâ geçerliliğini koruduğu söylenebilir.¹¹

Pozitivist anlayışa göre bilimsel bilgi, nesnel gerçekliğin insan zihni tarafından kavranmasıdır. Bir diğer ifadeyle, bilen (özne/insan) ile bilinen (nesne/doğa/toplum) arasında bir ayırım olduğu esasına dayanmakta ve nesnenin özünün insan zihni tarafından edinimine denk düşmektedir. Bu çerçevede ele alındığında pozitivism, bilimsel bilginin vazgeçilmez ön koşulu olarak "insan özne" nin dışında nesnel bir gerçeklik alanının olduğunu kabul etmektedir.⁷ Oysa 1980'lerden itibaren epistemoloji (bilgi kuramı) kapsamında bu konuya getirilen eleştiri, üretilen bilginin, üretenden bağımsız olarak değerlendirilemeyeceği noktasına odaklanmaktadır. Çünkü bilgiyi üretenlerin özgeçmişleri, eğitimleri, kabulleri, motor yetenekleri, görüşleri ve motivasyonları gözlemledikleri olaylara ilişkin algılarını etkilemekte, bu da dolayısıyla üretilen bilgiyi şekillendirmektedir.⁹

Eleştirel teori (postpozitivizm) ise “bilimsel bilgi” anlayışının temelindeki özne-nesne ayrımını ve bilgi ile dünya arasındaki denklik ilişkisini kabul etmemekte, daha yerinde bir deyişle bilgiyi özne-nesne ayrımı esasına göre tanımlamayı reddetmektedir.⁷

Bilgi kuramına ilişkin tartışmaları yukarıdaki şekliyle ortaya koyduktan sonra; Köker'in “Eleştirel teori açısından bakıldığında ise teorik bir girişim olarak siyaset bilimi ‘açıklamaya’ değil ‘anlamaya’ yönelmek durumundadır. ‘Anlamak’ ise her siyaset oluşumu yeniden yorumlamak ve dolayısıyla değerlendirmek demektir. Bu bakımdan, genel olarak sosyal bilimlerde, özellikle de siyaset biliminde ‘nesnellik’ söz konusu değildir” tespitinden yola çıkılarak, bu incelemede de Soranus’un eserinde bahsettiği yenidoğanın doğumdaki özellikleri ile Apgar’ın tanımladığı yenidoğan skorları, yazarların öznel değerlendirmeleri çerçevesinde ve nitel olarak gerçekleştirilmiştir.⁷ Bu yönüyle çalışmanın epistemolojik olarak *postpozitivist bir konuma* denk düştüğü görülmektedir.

Epistemoloji konusundan, araştırmada kullanılacak daha alt kuralları ifade eden metodoloji konusuna geçildiğinde ise nicel ve nitel yöntemlerin bilimsel araştırmalarda kullanılması üzerine tartışan bilim insanlarının üç gruba ayrıldığı görülmektedir: *puristler, eklektikler ve pragmatikler*. *Puristlere göre* nicel ve nitel yaklaşımların birbirlerine zıt epistemolojik ve ontolojik varsayımları olduğundan, aynı çalışmada birlikte kullanılmaları mümkün değildir. *Eklektiklere göre* her iki yaklaşım da geçerlidir ve durumun gereklerine göre aynı anda veya belirli sınırlar dâhilinde kullanılabilirler. *Pragmatiklere göre* ise nicel ve nitel yöntemler arasında zıtlık yoktur, birbiri ile iç içe aynı araştırmada kullanılabilirler.⁶

Buraya kadar incelenen bilgiler çerçevesinde, çalışma yalnızca nitel yöntemlere dayalı bir inceleme içerdiğinden metodolojik olarak da *purist bir konuma sahip olduğu* değerlendirilmektedir. Son olarak araştırmayı gerçekleştiren yazarlardan biri tıp tarihi ve etik alanında araştırmalarını yürütürken diğeri kamu yönetimi ve siyaset bilimi disiplinlerinde çalışmalar yapmaktadır. Üretilen bilginin, üretenin özgeçmişinden bağımsız olamayacağı ve

dünya görüşünden etkileneceği önermesinden hareket edilecek olursa, müstakbel okuyucuların bu noktayı da araştırmanın sınırlılıkları kapsamında ele almaları ve ulaşılan sonuçları bu kapsamda değerlendirmeleri de ayrıca önem taşımaktadır.

POLİTİKA TRANSFERİ VE DERS ÇIKARMA

Özellikle kamu yöneticileri ve politikacıların çözüm üretmek zorunda kaldıkları sorunların benzer nitelikler taşıması, kendi ulusal, örgütsel veya siyaset sistemleri dışındaki pratiklerin, söz konusu sorunların çözümüne yönelik örnek uygulamalar sunması, “taklit etmek”ten “ders çıkarmaya” kadar uzanan geniş bir yelpazede transfer gerçekleşmesine zemin hazırlamaktadır.

Bu noktada karşımıza çıkan politika transferi ve ilişkili kavramlar ise kanımızca yalnızca siyaset bilimi ve kamu yönetimi alanında değil, özellikle teknoloji transferi, bilgi transferi gibi olguların çok sık yaşandığı fen bilimleri ve tarih alanında da açıklama yetisine sahip kuramsal bir çerçeve ortaya koymaktadır. Hatta çağımız iletişim teknolojilerinin sunduğu olanaklar göz önüne alındığında, ortaya çıkan yeniliklere ilişkin somut sonuçların çok çabuk görülebildiği fen ve doğa bilimleri alanlarında, bu yeniliklere ilişkin transferin, somut sonuçların ortaya çıkışı daha uzun zaman gerektiren sosyal bilimlere göre daha kolay ve daha alışıldık bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle son dönemde akıllı telefonlar, genel ağ (internet) tabanlı uygulamalar, tıp bilimi ve ilaç sektöründe yaşanan hızlı yayılma ve yeniliklere çabuk adapte olabilmeleri buna örnek olarak gösterilebilir. Bu nedenle de politika transferine ilişkin, yayılma, öğrenme, yakınsama ve ders çıkarma gibi kavramların, fen ve doğa bilimlerinde yaşanan yeniliklerin hızlı yayılması, başka yer ve zamandaki uygulamalardan ders çıkarılması kapsamında özellikle bilgi ve teknoloji transferi konularında açıklayıcı bir kuram olarak kullanılması mümkündür.

Akademik yazında şemsiye bir kavram olarak kullanılan ve ilgili diğer kavramları da kapsayacak şekilde çerçevesi çizilen *politika transfer analizi*, Evans tarafından “herhangi bir sektör veya yönetim düzeyindeki hizmet sunum sistemleri, politikalar veya kurumsal yapılara ilişkin bilgilerin; bir

başka sektör veya yönetim düzeyindeki hizmet sunumu, kurum veya politikaların geliştirilmesinde kullanıldığı süreç veya süreçler setinin anlamlılığını araştırarak politika geliştirme teorisi” olarak tanımlanmaktadır.¹² Siyaset biliminin bu kavramını tıp ve diğer fen bilimleri alanlarına uyarlıysak şu şekilde bir tanım geliştirmek mümkündür: Herhangi bir bilim dalı, sektör veya yönetim düzeyindeki gelişmeler, yenilikler, yönetim ve hizmet sunum sistemleri, ortaya konan teknolojilere ilişkin bilgi ve politikaların; Başka bir bilim dalı, sektör veya yönetim düzeyindeki bilgi ve teknolojilerin geliştirilmesinde kullanıldığı süreç veya süreçler setinin anlamlılığını araştırarak bilgi ve politika geliştirme teorisidir.

Zaman içerisinde farklı yazarlar tarafından farklı politika transfer formları üzerinde durulmuştur. Örneğin Greener “öğrenme (learning)” ve Rose “ders çıkarma (lesson drawing)” gibi farklı formlar üzerinde durmuşlardır.^{13,14} Süreç nasıl adlandırılırsa adlandırılırsın somut olan şudur ki; Bu araştırmanın çıkış noktasını da politika transferi tanımının içinde yer alan “başka bir zaman ve yerden bilgi transferi” unsuru motive etmektedir.

Dolowitz ve Marsh da bu kavramları isimlendirmenin çok önemli olmadığını belirtmekle birlikte, politika transferi ve ders çıkarma terimlerini birbirinin karşılığı olacak şekilde kullanmadıklarını özellikle vurgulamakta ve “ders çıkarma” teriminin bir ülkedeki politik aktörler veya karar alıcılar tarafından bir veya birkaç başka ülkedeki uygulamalardan sonuç çıkarılması ve sonra da kendi politik sistemlerinde uygulanması anlamına geldiğini belirtmektedirler.¹⁵ Onlara göre *ders çıkarma (lesson drawing)*, siyasi aktörlerin serbest seçimleri sonucunda gelişen, “gönüllü” politika transferi üzerine odaklanmaktadır. Bu tanımdan hareketle, tıp tarihi içerisinde önemli yer tutan iki yazar (Soranus ve Apgar) arasında gerçekleşmiş olması muhtemel bir bilgi transferini de “ders çıkarma” kavramı çerçevesinde incelemek mümkün gözükmektedir. Bu açıdan kuramı yeniden sorgulayarak, tıp tarihi içerisinde gerçekleşen bir bilgi transferini açıklayabilecek şekilde şu şekilde ifade etmek mümkündür: Bilgi transferi kapsamında “ders çıkarma” başka bir ülke, bir bilim dalı veya

zamandaki bilim insanları tarafından, bir veya birkaç başka ülke, bilim dalı veya aynı bilim dalında başka bir zamandaki uygulamalardan sonuç çıkarılması ve sonra da kendi bilim alanlarında ve kendi zamanlarında, herhangi bir dış unsurun zorlaması olmaksızın ve gönüllü olarak uygulanması anlamına gelmektedir.

Ders çıkarma süreci de kendi içerisinde farklı uygulamalar içermektedir. Bunlardan “kopyalama” halen mevcut bir program veya uygulamanın hemen hemen tümüyle alınmasını; “adaptasyon” kopyalamaya benzetmekle birlikte uygulamanın bazı içerik değişiklikleriyle birlikte alınmasını; “melezleştirme” *iki ayrı uygulamaya* ilişkin elemanların birleştirilerek alındığı durumları; “sentez” yeni bir program veya uygulama geliştirirken *çok sayıda farklı yerde uygulanan* programların benzer unsurlarının birleştirilerek alınmasını ve son olarak da “esinlenme” ise başka yerlerdeki uygulamaların entelektüel birer uyarıcı olarak etki etmeleri suretiyle *özgün programların geliştirildiği süreçleri* ifade etmek maksadıyla kullanılmaktadır.¹⁴

Politika transfer analizi konusunda önde gelen yazarlardan Dolowitz ve Marsh ise gerçekleşen transferi analiz edebilmek maksadıyla bir takım sorular geliştirmişlerdir.¹⁵ Yazarların “ders çıkarma” konusuna açıklama getirmek üzere geliştirdikleri soru “dersler/sonuçlar nereden çıkarılır veya politika nereden transfer edilir?” sorusudur. Hem Dolowitz ve Marsh hem de Rose bu konuda: “Politika yapıcılar bu konuda çalışmaya başladıklarında, kendi ülkelerinin geçmişi, işe başlamak için en mantıklı yerdir.^{15,16} Geçmişe bakarak, karar alıcılar sadece neyin işe yaradığını veya iyi olduğunu değil aynı zamanda neyin tekrar edilmemesi gerektiğini de öğrenirler...” yanıtını getirmektedir. Bu sorunun açıklamasını siyaset bilimi dışındaki diğer bilim dalları için uyarladığımızda şu şekilde yeniden ifade edebiliriz: Bilim insanları, mevcut problemlere çözümler geliştirmek maksadıyla çalışmaya başladıklarında, kendi bilim alanlarının geçmişi, işe başlamak için en mantıklı yerdir. Geçmişe bakarak, sadece neyin işe yaradığını veya iyi olduğunu değil aynı zamanda neyin tekrar edilmemesi gerektiğini de öğrenirler.

Politika transferi ve ders çıkarma konusunu yukarıdaki şekilde inceledikten ve diğer bilim dal-

larına uyarlanabilmesine yönelik ifadelere değindikten sonra, Soranus'un tarif ettiği yenidoğan özellikleri ile Apgar tarafından geliştirilmiş skorun karşılaştırılmasına geçmek mümkündür.

İKİNCİ BÖLÜM: APGAR SKORU, SORANUS'UN "YENİDOĞANIN DOĞUMDAKİ ÖZELLİKLERİ"NDEN ÇIKARILMIŞ BİR DERS MİDİR?

EFESLİ SORANUS VE ESERLERİNE BİR BAKIŞ

Bilinen ilk doğum, kadın hastalıkları ve çocuk hekimisi olan Soranus (98-138), Efes'te doğmuştur. İskenderiye'de tıp eğitimi görmüş, 110-130 yılları arasında Roma'da yaşamıştır.¹⁷ Menandrus ve eşi Phoebe'nin oğludur.¹⁸ Traianus (98-117) ve Hadrianus (117-138) dönemlerinde Roma'da hekimlik yapmış, özellikle kadın-doğum ve pediatri alanlarında çalışmıştır.^{19,20}

Biyoloji ve tıbbi bilimler konusunda yirmi kadar eser yazmış ancak çok azı orijinal dili Yunanca olarak kalabilmiştir. "Hipokrates'in Yaşamı" adlı kitabın da Soranus tarafından yazıldığı sanılmaktadır.^{21,22} "Bandajlar Üzerine" ve "Kırıklar Üzerine" isimli iki kısa incelemesinden "Kırıklar Üzerine" olan incelemesinin muhtemelen kayıp yapıtı olan "Cerrahi"nin bir parçası olduğu düşünülmektedir.²¹ Eserlerinde kadın hastalıkları, doğum, çocuk bakımı ve hastalıkları konularını geniş olarak işlemiştir. Tıbbın diğer dallarından olan anatomi, embriyoloji, dahiliye, cerrahi, göz hastalıkları, toplum hekimliği, eczacılık, tıp tarihi gibi konularda da bilgiler sunmuştur.¹⁹

Çocuk hastalıkları konusundaki görüşleri zamanına göre büyük yenilikler getirmiş olup görüşlerinden günümüze kadar gelen ve geçerliliğini koruyanlar da (bebeği emzirme süresi, ek besinlere başlama zamanı, pamukçuk tedavisi ve menenjite bağlı yüksek ateş gibi) bulunmaktadır.¹⁹

En önemli eserinin, dört kitaptan meydana gelmiş olan "Jinekoloji" adlı eserinin olduğu düşünülmektedir.¹⁷ Soranus'un özellikle doğum ve yenidoğan bebeğin bakımı konularındaki görüşleri, alanında yaklaşık 1400 yıl boyunca varlığını sürdürmüş hatta-daha sonraki dönemlerde yapılan ça-

lışmaları da etkilemiştir.²⁰ Dört kitaptan ilki; ebe-lerin sahip olması gereken özelliklerden, uterus ve vaginanın doğal halinden, menstrüasyondan, baki-relikten, gebeliğin tanınmasından, sağlıklı gebelikten, gebeliğin belirtilerinden, düşük belirtilerinden, uygun ilişki zamanından, pikadan ve hamile bayana verilecek bakımdan, ikinci kitap; normal doğumdan, meme bakımından ve yenidoğanın bakımı ve yenidoğanda görülebilecek olan hastalıklardan, üçüncü kitap; uterusun hastalıklarından, dördüncü kitap ise; gebelik durumları ve cerrahi gerektirebilecek uterus hastalıklarından bahsetmektedir.²³

Soranus tarafından Yunanca olarak yazılmış olan "Jinekoloji" kitabı M.S. II. yüzyılda C.Aurelianus tarafından bazı ekler yapılarak Latinceye de çevrilmiştir.²⁰ Aslı Yunanca yazılmış olan bu eser İlberg tarafından "Corpus Medicorum Gaecorum"da 1927'de yayına hazırlanmış, 1956 yılında Oswei Temkin tarafından İngilizce'ye çevrilmiş ve son olarak Gourevitch ve ark. tarafından da 1988 ile 1994 yılları arasında "Bude" serisinde üç sayı halinde yayınlanmıştır.^{23,24}

Resimli olan Soranus'un jinekoloji kitabı, Ortaçağ'da konusundaki en önemli eser olarak değerlendirilmektedir. Hatta on altıncı yüzyılda Rosslin ve Raynalde tarafından yazılmış olan eserlerin de büyük ölçüde bu kaynaktan elde edildiği düşünülmektedir.¹⁸ Rönesans sonrası dönemde de Almanca, Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve Hollandaca çevirileriyle tıp literatüründe yer almıştır.^{17,21}

Pelvik organların ilk defa Soranus tarafından tanımlandığı, doğum sırasında annenin pelvis kemiklerinin esnemesini sağlayan, pubis kemikleri arasındaki kıkırdaksı eklemi ilk fark eden, bebeklerde sık görülen bacaklarda eğriliğe yol açan kemik hastalığı olan raşitizmi de ilk tarif eden yazar olduğu söylenmektedir.^{20,25}

VIRGINIA APGAR

7 Haziran 1909 yılında Westfield/New Jersey/Amerika Birleşik Devletleri'nde doğmuş olan Anesteziolog Dr. Virginia Apgar (1909-1974) 1933 yılında tıp doktoru olarak Columbia Üniversitesi'nden mezun olmuştur.²⁶ Katılmış olduğu birçok doğumda, yenidoğan bebeklerin ilk dakikalarının kri-

TABLO 1: Virginia Apgar'ın yenidoğan skoru ile Efesli Soranus'un kitabında bahsettiği yenidoğanın doğumdaki durumu ile ilgili konuların karşılaştırılması* 23,24,30

Skor Komponenti	Virgina Apgar			
	0 Puan	1 Puan	2 Puan	Soranus**
Kas Tonusu (Activity)	Gevşek	Kollar ve bacaklar öne doğru bükülü	Aktif hareketli	Ağır, güçsüz, zayıf hareket yok
Kalp Hızı (Pulse)	Yok	<100 atım/ dk.	>100 atım/ dk.	
Uyarılara Cevap (Grimace)	Yok	Buruna kateter sokulunca yüzünü buruşturma	Buruna kateter sokulunca öksürme ağlama	Tam hassasiyet
Cilt Rengi (Appearance)	Soluk, mor	Vücut pembe, kol ve bacaklar mor	Tüm vücut pembe	Beklenen uygun görünüş
Solunum (Respiration)	Yok	Yavaş ve düzensiz solunum, cılız sesli ağlama	Düzenli soluk alıp verme, kuvvetli ağlama	Çabuk ve güçlü ağlama
Malformasyon				Bütün uzuvların tamlığı
Doğum Zamanı				Tam beklenen zamanda
Gebelik				Sağlık halinde

*Eleştirel doküman incelemesi yöntemi ile iki yazarın eserlerindeki özellikler karşılaştırılmış ve benzerlik taşıyanlar tabloya aktarılmıştır. Karşılaştırma yalnızca yenidoğanın taşıdığı özellikler açısından yapılmış ve iki yazarın yaşamış olduğu devirlerdeki bilimsel paradigma farkına rağmen benzer sonuçlara ulaşmış oldukları tespit edilmiştir.

**Virginia Apgar'ın yenidoğan skoru ile karşılaştırma yapılabilmesi maksadı ile Efesli Soranus'un eserindeki (Yenidoğanın Sağlıklı Bir Bebek Olarak Değerlendirilmesi "How to Recognize the Newborn That Is Worth Rearing" başlığı altında), yenidoğanın doğumdaki özellikleri, Apgar'ın skor tablosunda bulunan ilgili bölümlere, karşılaştırma yapılabilmesi maksadıyla makalenin yazarları tarafından yerleştirilmiştir.

tik zamanlar olduğunu görmüştür. Bu kritik zamanda, bebeğin yaşamını tehlikeye düşürebilecek olan durumun, doğumu yaptıran ekip tarafından biran önce değerlendirilerek, gerekli tıbbi müdahalenin yapılmasını savunmuştur. Ancak bu değerlendirmenin de belirli bir standart içinde olması gerektiğini değerlendirerek, günümüzde de hala kullanılmakta olan skorlama sistemini (Apgar Skoru'nu) 1952 yılında geliştirmiş, standardize etmiş ve tüm dünyaya tanıtmıştır.²⁷ Bir yıl sonra da bu önerisi basılı olarak yayınlanmıştır.²⁸

SORANUS'UN "YENİDOĞANIN DOĞUMDAKİ DURUMU" İLE VIRGINIA APGAR'IN "APGAR SKORU" NUN POLİTİKA TRANSFERİ VE DERS ÇIKARMA KAPSAMINDA İNCELENMESİ

Virginia Apgar'ın 1952'de tanımladığı Apgar Skoru'na benzer, yenidoğanın sağlık durumunu değerlendiren "Yeni Doğanın Doğumdaki Durumu" 2. yüzyılda Efesli Soranus tarafından tarif edilmişti. Dr. Apgar tarafından tarif edilmiş olan "Apgar Skoru" nun kriterleri incelendiğinde Soranus'tan esinlenmiş olabileceğine ilişkin güçlü emareler bulunmaktadır.²⁸ Aralarındaki benzerlik ve farklılıklara baktığımızda bugün Virginia Apgar tarafından tarif edilmiş olan beş kriterden dördünün (kalp hızı hariç) benzer şekilde Soranus tarafından da tarif

edildiğini, ayrıca Soranus tarafından bunların dışında üç kriterin daha belirtildiğini görmekteyiz ki bunlar; bütün uzuvların tamlığı (malformasyon olup olmadığı), tam beklenen zaman (doğum zamanı) ve sağlık halinde (gebeliğin normal olup olmadığı) başlıklarını taşıyordu (Tablo 1).^{28,29}

Apgar skorlaması, bebeğin doğması ile birlikte birinci ve beşinci dakikalarda iki kez, bazı merkezlerde ise onuncu dakikada da olmak üzere üç kez yapılmaktadır. Skorlamada bebeklere 0 ile 2 arasında puan verilmektedir. Aldıkları puan 7-10 arasında ise bebekler normal, 4-6 arasında ise bebekler basit birkaç solunum desteği ile bu ilk dönemlerini sorunsuz atlattıkları, 0-3 arasındaki bebekler ise acil müdahale ve canlandırma gereksinimi duyarlar. Genelde yenidoğanın birinci dakika APGAR Skoru düşük olsa da bu bebeklerin büyük bir kısmı, beşinci dakikada normal skorlara ulaşırlar. Sonuçta, APGAR skurunun normal veya düşük olmasının, yenidoğan hakkında verdiği bilgi yeterli olmamakla birlikte, önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir.

TARTIŞMA

Uygulama alanına bakıldığında, *politika transferinin yeni bir kuram olmadığı* ileri sürülmektedir. Mark Evans'ın, ifadesiyle; *politika transferi, herhangi bir sektör veya yönetim seviyesindeki ku-*

*rumsal yapı, tedarik sistemleri veya kamu politikalarının, başka bir sektör veya yönetim seviyesindeki politika veya kurumların geliştirilmesine kaynak teşkil etmekte ve medeniyetin doğuşundan beri kullanılagelen, alışıldık bir kavrama işaret etmektedir.*¹² Evans'a benzer bir yaklaşımla, politika transferi konusundaki çalışmalarıyla tanınan yazarlardan Rose da politika transferi veya ders çıkarmanın alışıldık, geleneksel bir uygulama olduğu kanısındadır.¹⁶ Dolowitz ve Marsh ise politika transferinin *her dönemde mevcut olduğunu* fakat II. Dünya Savaşından itibaren her tür haberleşme sisteminde meydana gelen gelişmelere bağlı olarak, sürecin şüpheye yer bırakmayacak şekilde daha yüksek bir ivme kazandığını belirtmektedir.¹⁵

Bu noktada öncelikle *politika (siyasa)* kavramına ilişkin bir tanım vermek gerekirse, Dye'in devlet veya karar vericinin "*yapmayı ya da yapmayı seçtiği her şey*" ifadesi akademik yazında en sık başvurulan tanımlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.³¹ Bu tanım dikkatle incelendiğinde, kamu politikası veya siyasanın oluşturulmasında *bilinçli bir seçim*, bir başka ifadeyle *ihtiyari bir eylem* ya da *eylemsizlik* kararının mevcudiyeti söz konusudur. Bu anlamda mevcut bir problemin çözümüne ilişkin alternatif *bir hareket tarzının uygulanmasına* veya tam tersine *hiçbir faaliyet yapılmamasına* karar vermek de kamu politikasının sınırları içerisine girmektedir.³²

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde bu çalışmanın odak noktasında bulunan yeni doğan özelliklerine dönülürse, öncelikle bu noktada bir politikadan söz edilip edilemeyeceğinin ortaya konması gerekmektedir. Thomas Dye'in tanımından yola çıkarak konu incelendiğinde, normal bir yenidoğanın taşıyacağı özelliklerin ortaya konması ve doğumdan sonra karar verici durumdaki hekim tarafından bu özelliklerin değerlendirilerek durumun normal olup olmadığına, ilave bir tıbbi işlem yapılmasına gerek olup olmadığına karar verilmesi durumu mevcuttur. Bu anlamda karar verici tarafından yenidoğana ilişkin ne tür bir tıbbi işlem yapılmasına karar verilmesi gerektiği konusundaki çerçeve, *yenidoğan bebeklere ilişkin bir sağlık politikası* olarak değerlendirilebilir. Konunun bir sağlık politikası olarak değerlendirilmesi bir tarafa bırakılsa bile Sora-

nus'un eserindeki yenidoğanın özellikleri ile Apgar'ın skoru incelenirken, içerdikleri bilgiler açısından aralarında bir benzerlik olup olmadığına, bir başka ifadeyle bir *bilgi transferi* ve/veya *ders çıkarma* yapılmış olabileceğine ilişkin ipuçları içerip içermedikleri konusuna politika transferinin sunmuş olduğu yaklaşımlar yardımıyla bakılabilir. Çünkü çalışmada, politika transferi tanımında da belirtildiği üzere, transfer edilen (ders çıkarılan, başkalarından öğrenilen, yayılan vb.) bilgi incelenmiştir.

Örneğin Marsh ve Evans politika transferinin disiplinler arası ve geçmişin tecrübelerinin geleceğe aktarılmasındaki işlevini; Paterson ve Sloam ise Avrupa'daki siyasi partilerin, diğer ülkelerdeki partilerin mevcut ve geçmişteki programlarından nasıl yararlandıkları konusunu, politika transferi kuramı çerçevesinde incelemişlerdir.^{33,34} Paterson ve Sloam incelemelerini yaparken parti programlarını içeren dokümanları karşılaştırmakta ve içerikleri üzerinden niteliksel bir analiz yapmaktadırlar.

Alan yazın incelendiğinde, bilgi "tecrübelerin, değerlerin, içeriğe ilişkin malumatın ve uzman görüşlerinin, yeni tecrübe ve malumatın değerlendirilmesini ve edinilmesini mümkün kılan bir karışımı" olarak tanımlanmaktadır.^{35,36} Birey ve organizasyonlar açısından ise bilgiyi edinme veya öğrenmenin iki ana yolu bulunmaktadır: kendi tecrübeleri yoluyla (geçmişteki sonuçları değerlendirerek) veya başkalarının tecrübelerinden faydalanarak (başkalarının edinmiş olduğu bilgi, yenilik, teknoloji veya metotları transfer ederek).³⁷ İki yöntem karşılaştırıldığında ise birincisinin hem çok maliyetli hem de her zaman mümkün olmayacağı görülmektedir. Onun için de mümkün olan her koşulda devletler, kamu örgütleri, özel sektör organizasyonları ve insanlar başkalarının bilgilerinden dersler çıkarmakta ve istifade etmektedirler. Nasıl adlandırılırsa adlandırılınsın, sonuçta her ikisinde de *yayıma* (koordinersiz olarak bilgi transferi), *uyum* (AB, OECD vb. bir organizasyonca eşgüdüm dâhilinde öğrenme ve transferin gerçekleşmesi), *dayatma/empoze etme* (transferin uluslararası hukuki norm ve yaptırımlar ya da kuvvet kullanımı ile zorlanması) tiplerinden birisi altında ve gönüllü transferden, zorunlu transfere uzanan bir yelpazede gerçekleşmektedir.

SONUÇ

Günümüzden yaklaşık iki bin yıl kadar önce yaşamış olan Soranus'un yazmış olduğu "Jinekoloji" adlı kitabı, yazıldığı günden sonra alanında yüzyıllar boyu tek kaynak olma özelliğini korumuştur. Kitabın "Yenidoğanın Sağlıklı Bir Bebek Olarak Değerlendirilmesi (How to Recognize the Newborn That Is Worth Rearing)" başlığı altında, yenidoğanın doğumdaki durumu ile ilgili olarak tarif etmiş olduğu klinik tablonun, günümüzde kullandığımız Apgar Skoru'na benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Soranus'un tarif ettiği bu klinik tablo ile Apgar'ın skora sistemi arasındaki benzerlik ve farklılıklar göz önüne alındığında, Apgar tarafından; tıp alanında mevcut bir probleme çözüm üretmek amacıyla, kendi yaşadığı dönemin yüzlerce yıl öncesinden yani başka bir zamandan, başka bir ülkeden, kendi bilim alanının geçmişi ile ilgili çok eski bir kaynaktan, dersler çıkarıldığı değerlendirilmiştir.

Bu ders çıkarma süreci herhangi bir zorlama vb. olmaksızın yazarın kendi arzusu ve inisiyatifi çerçevesinde gerçekleşmiş olduğu için *gönüllü transfer* kapsamında değerlendirilmelidir. Ders çıkarma tipleri açısından ise tam bir kopyalamanın söz konusu olmadığı, iki yazarın yenidoğan özellikleri arasında bazı içerik değişiklikleri olduğu ve bu yönüyle ilk bakışta "adaptasyon" tipine benzediği görülmektedir. Daha derin olarak incelendiğinde ise Apgar tarafından, yenidoğan özelliklerine *kalp hızı* gibi yeni kıstaslar ve *puanlamanın* dâhil edildiği ve bir skor haline dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu nedenle Apgar'ın, Soranus'un eserindeki özelliklerden yola çıkarak özgün bir uygulama geliştirmiş olabileceği, dolayısıyla "esinlenme" tipinde bir ders çıkarmaya ilişkin güçlü bulgular olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Böylece bu çalışma sonucunda olduğu gibi *politika transferi kuramının* tıp tarihi açısından çeşitli inceleme ve araştırmalarda da kullanılabileceği değerlendirilmiştir.

KAYNAKLAR

1. Evans M. New Directions in the Study of Policy Transfer. 1st ed. New York: Routledge; 2010. p.1-9.
2. Karasar N. [Scientific Research Methods-Concepts, Principles and Techniques]. 12.Baskı, Ankara: Nobel Yayıncılık; 2003. p.183.
3. Yıldırım A, Şimşek H. [Qualitative Research Methods in Social Sciences]. 8. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları; 2011. p.187.
4. Öner N. [The Adventure of Information]. 3. Baskı. İstanbul: Vadi Yayınları; 2005. p.9.
5. Keseroğlu HS. [Knowledge of Knowledge: Problematic of Epistemology of Library and Information Science]. Türk Kütüphaneciliği 2010;24(4):685-704.
6. Sağlık Arı G, Armutlu C, Güneri Tosunoğlu N, Yücel Toy B. [The Reflections of Methodological Discussions to Management and Marketing Fields within the Frame of the Positivist and Postpositivist Paradigms]. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2009; 27(1):113-141.
7. Köker L. [Two Different Politics: Political Science Positivism and Critical Theory from the Perspective of Relationship]. 1. Baskı. Ankara. Vadi Yayınları; 1998. p.8-114.
8. Kuhn TS. [The Structure of Scientific Revolutions]. 2. Baskı. Kuyuş N, çeviri editörü. İstanbul: Alan Yayıncılık; 1982. p.46.
9. Campbell A. Epistemology. ANZJFT 2006; 27(4):iii-iv.
10. Yıldırım A, Şimşek H. [Qualitative Research Methods In the Social Sciences]. 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık; 2006. p.27-32.
11. Chilcote RH. Theories of Comparative Politics: The Search for a Paradigm Reconsidered. 1st ed. Boulder: Westview Press; 1981. p.62-9.
12. Evans M. Is Policy Transfer Rational Policy-making? In: Evans M, ed. Policy Transfer in Global Perspective. 1st ed. Ashgate Publishing Company, Burlington; 2004. p.1-9.
13. Greener I. Social Learning and Macroeconomic Policy in Britain. J Public Policy 2001; 21(2):133-52.
14. Rose R. Lesson-drawing in Public Policy: A Guide to Learning Across Time and Space. 1st ed. New Jersey: Chatham House Publishers; 1993. p.30-56.
15. Dolowitz D, Marsh D. Who learns what from whom: a review of the policy transfer literature. Political Studies 1996;44(2):343-57.
16. Rose R. What is Lesson-Drawing. J Public Policy 1991;11(1):3-30.
17. Ataç A, Gülsoy R. [Soranus of Ephesus and his Work, "Gynecology"]. Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2004;12(3):196-200.
18. Dunn PM. Soranus of Ephesus (circa AD 98-138) and perinatal care in Roman times. Arch Dis Child Fetal Neonatal Ed 1995;73(1):F51-2.
19. Yurdakök M. [Soranus of Ephesus]. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 1993;36 (1):91-2.
20. Bayat AH. [Medical History]. 1.Baskı. İzmir: Sade Matbaası; 2003. p.112-3.
21. Jackson R. [Doctors and Diseases in the Roman Empire]. Mumcu Ş, çeviri editörü. 1. Baskı. İstanbul: Homer Kitapevi ve Yayıncılık; p.84-85.
22. Rajakumar K. Vitamin D, cod-liver oil, sunlight, and rickets: a historical perspective. Pediatrics 2003;112(2):132-5.
23. Tempkin O, Eastman NJ, Edelstein L, Guttmacher AF. In: Soranus' Gynecology. Johns Hopkins Paperback Edition. Baltimore: The Johns Hopkins University Press; 1991. p.1-258.
24. Galanakis E. Apgar Score and Soranus of Ephesus. The Lancet 1998;352(9145):2012-3.
25. Watson BP. The development of obstetrics. Can Med Assoc J 1914;4(6):469-80.
26. Aslan T. Virginia Apgar. Medicin Express 2012;2(6):6-7.
27. Tezel A, Özkan H, Çelebioğlu A. [How much is Known About Apgar's Assessment by Midwives?] Journal of Health Sciences 2005; 14(3):163-70.
28. Apgar V. A Proposal for a new method of evaluation of the newborn infant. Curr Res Anesth Analg 1953;32(4):260-7.
29. Içeton S. The Soranus score. CMAJ 2001; 164(5):674.
30. Finster M, Wood M. The Apgar Score has survived the test of time. Anesthesiology 2005; 102(4):855-7.
31. Dye TR. Understanding Public Policy. 6th ed. Englewood Cliffs, NJ:Prentice Hall; 1987. p.2-3.
32. Keser A. [The Analysis of the Establishment Process of Metropolitan Municipalities]. Çağdaş Yerel Yönetimler [Contemporary Local Governments] 2012; 21(1):17-42.
33. Marsh D, Evans M. Policy transfer: into the future, learning from the past. Policy Studies 2012;33(6):587-591.
34. Paterson WE, Sloam J. Learning From The West. In: Hough D, Paterson WE, Sloam J, eds. Learning from the west: policy transfer and political parties. New York: Routledge; 2006. p.33-47.
35. Davenport TH, Prusak L. Working Knowledge. 1st ed. Boston Massachusetts: Harvard Business School Press; 1998. p.1-12.
36. Nielsen BB. Strategic knowledge management: a new research agenda. In: Landon SM, ed. Network Knowledge in International Business. Cheltenham: Edward Elgar Publishing; 2002. p.28-44.
37. Hakansson H, Huysman MH, von Raesfeld-Meijer A. Inter-Organizational Interaction and Organizational Teaching. In: Hakansson H, Johanson J. Business Network Learning. International Business&Management Studies. Oxford: Elsevier Science Publications; 2001. p.17-21.